

İnşacılık, Kimlik, ‘Üretilmiş’ Vatandaşlar: Rusya’nın
Abhazya ve Güney Osetya’da Vatandaşlık Politikaları
*Constructivism, Identity, ‘Manufactured’ Citizens: Russia’s Citizenship
Policies in Abkhazia and South Ossetia*

F. Didem EKİNCİ

Doç. Dr., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Çankaya Üniversitesi

Bu makaleye atıf için

Ekinci, F. Didem, “İnşacılık, Kimlik, ‘Üretilmiş’ Vatandaşlar: Rusya’nın Abhazya ve Güney Osetya’da Vatandaşlık Politikaları”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 16, Sayı 61, 2019, s. 97-109, DOI: [10.33458/uidergisi.541539](https://doi.org/10.33458/uidergisi.541539)

Makaleye Erişim İçin: <https://dx.doi.org/10.33458/uidergisi.541539>

Makale Gönderim: 02 Temmuz 2018
Basım Tarihi: 01 Mart 2019

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler
E-Posta: bilgi@uidergisi.com.tr

Bu makalenin tüm hakları *Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği*’ne aittir. Önceden yazılı izin almadan hiçbir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik amaçlı alıntılar bu kuralın dışındadır. Yazıda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir.

İnşacılık, Kimlik, ‘Üretilmiş’ Vatandaşlar: Rusya’nın Abhazya ve Güney Osetya’da Vatandaşlık Politikaları

F. Didem EKİNCİ

*Doç. Dr., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İİBF, Çankaya Üniversitesi, Ankara.
E-posta: didemekinci@cankaya.edu.tr*

ÖZET

Mevcut çalışmada, devletçi/pragmatist ve medeniyetçi ekollerin etkili olduğu 1991 sonrası Rus dış politikasında önemini korumuş olan Yakın Çevre’de büyük güç kimliğiyle nüfuzu koruma hedefinin, bölgede bazı aktörlerle yerleşik kolektif kimliklerden faydalanarak vatandaşlık verme politikasıyla pekiştirildiği İnşacı perspektiften tartışılmaktadır. Rusya’nın, kadim büyük güç kimlik algısı üzerinden eski kolektif kimlikler aracılığıyla bazı halklara vatandaşlık vermesi, yeni icat edilmiş ve geçici bir politika olmayıp, köklerinin Çarlık döneminden bu yana gözlemlenebilen nüfuz amaçlı tabiiyet/vatandaşlık politikalarını yansıtması; Yakın Çevre’nin Rusya açısından vazgeçilmez bir bölge olduğu ile gelecekte uygulamayı başka Yakın Çevre aktörleriyle de gerçekleştirebileceği savını güçlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Vatandaşlık, Yakın Çevre, Abhazya, Güney Osetya

Constructivism, Identity, ‘Manufactured’ Citizens: Russia’s Citizenship Policies in Abkhazia and South Ossetia

ABSTRACT

This paper discusses through a Constructivist perspective that the aim of maintaining influence via great power identity in the Near Abroad which preserved its significance in the post-1991 Russian foreign policy under the statist/pragmatist and civilizationist schools’ influence, is reinforced through citizenship policies due to established collective identities with certain actors. The fact that Russia’s conferral of citizenship to certain peoples through old collective identities via long-time great power identity is not a newly invented and ephemeral policy but that its roots reflect influence-driven subjecthood/citizenship policies since the Tsarist times, strengthens the assumption that the Near Abroad is an irreplaceable region for Russia which may practice similar policies towards other actors in the Near Abroad in the future.

Keywords: Russia, Citizenship, Near Abroad, Abkhazia, South Ossetia

Giriş

Rusya'nın 1991 sonrasında sınırları dışındaki bazı halklara kitlesel vatandaşlık verdiği gözlemlenmektedir. Uygulamanın hayata geçirildiği alanlardan ikisi, Rusya'nın Yakın Çevre'deki nüfuz alanlarından Abhazya ile Güney Osetya'dır. Bu uygulamanın anlaşılması doğrultusunda ve aktör davranışının kaynağının kimlik olduğundan hareketle, bu çalışmada Rusya'nın eski 'çek ve tut' yaklaşımını barındıran vatandaşlık politikasının, dış politikada yerini korumuş büyük güç kimliğiyle ve eski kolektif kimlikler sayesinde gerçekleştiği; eski egoist kimliklerin aynı politikayla daha çatışmacı nitelik kazandığı ileri sürülmektedir.

Abhaz ve Osetlere vatandaşlık verilmesine ilişkin literatür, konunun farklı disiplinlerde incelendiğini ortaya koymaktadır. Uluslararası hukuk çerçevesinde, bir devletin istediği bireye vatandaşlık vermesini engelleyen bir düzenleme bulunmadığı, ancak Rusya'nın bunu toprak işgali amacıyla kullanmasının uluslararası teamül hukukuna halel getirdiği tartışılmaktadır.¹ Siyaset Bilimi boyutunda, Rusya'nın otoriter rejimi meşrulaştırma aracı olarak vatandaşlığı kullandığı², konunun artan Rus milliyetçiliğiyle açıklanabileceği,³ Rusya'nın *de facto* devletlerle olan bağlantı ve yaptırım ilişkisi bağlamında anlaşılabilirliği,⁴ uygulamanın modern devlet sistemindeki egemenlik-vatandaşlık ilişkisine meydan okuduğu⁵ vurgulanmaktadır. Jeopolitik yaklaşımlar, Rusya'nın eski imparatorluğu vatandaşlık politikasıyla canlandırmaya çalıştığını tartışmaktadır.⁶ Betimleyici tarih ve çatışma çözümü çalışmalarının yanı sıra;⁷ ekonomik faktörlerin iki özerk entitenin Rusya'yla yakınlaşmasına neden olduğu gibi politik ekonomi çalışmalarına da rastlanırken,⁸ antropolojik çalışmalar konunun

- 1 James A. Green, "Passportisation, Peacekeepers and Proportionality: The Russian Claim of the Protection of Nationals Abroad in Self-Defence", James A. Green ve Christopher P. M. Waters (Der.), *Conflict in the Caucasus: Implications for International Legal Order*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2010, s.54-79; Kristopher Natoli, "Weaponizing Nationality: An Analysis of Russia's Passport Policy in Georgia", *Boston University International Law Journal*, Cilt 28, No.2, 2010, s.389-417; Angelika Nussberger, "South Ossetia", *Max Planck Encyclopaedia of Public International Law*, 2018, <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e2068?prd=EPIL&print> (Erişim Tarihi 2 Şubat 2018), s.1-10.
- 2 Sam Wrighton, "Authoritarian Regime Stabilization Through Legitimation, Popular Co-optation, and Exclusion: Russian Passportization Strategies in Crimea", *Globalizations*, DOI: 10.1080/14747731.2017.1396798, 2017, s.1-18 (baskıda).
- 3 Luke March, "Is Nationalism Rising in Russian Foreign Policy?: The Case of Georgia", *Demokratizatsiya*, Cilt 19, No.3, 2011, s.187-208.
- 4 Andre W. M. Gerrits ve Max Bader, "Russian Patronage over Abkhazia and South Ossetia: Implications for Conflict Resolution", *East European Politics*, Cilt 32, No.3, 2016, s.297-313.
- 5 Vincent Artman, "Documenting Territory: Passportization, Territory, and Exception in Abkhazia and South Ossetia", *Geopolitics*, Cilt 18, No.3, 2013, s.682-704.
- 6 Agnia Grigas, *Beyond Crimea: The New Russian Empire*, New Haven, Yale University Press, 2016; Vasile Rotaru, "Forced Attraction?", *Problems of Post-Communism*, Cilt 65, No.1, 2018, s.37-48; Gerard Toal, *Near Abroad: Putin, the West and the Contest over Ukraine and the Caucasus*, New York, Oxford University Press, 2017.
- 7 Eric Lohr, *Russian Citizenship: From Empire to Soviet Union*, Cambridge, Massachusetts, London, Harvard University Press, 2012; David L. Hoffman, *Cultivating the Masses: Modern State Practices and Soviet Socialism 1914-1939*, New York, Cornell University Press, 2011; Mervyn Matthews, *The Passport Society: Controlling Movement in Russia and the USSR*, Boulder, Westview Press, 1993; Igor Zevelev, *Russia and Its Diasporas*, Washington, D.C., United States Institute of Peace Press, 2001; Elizabeth Teague, "Citizenship, Borders, and National Identity", Alexander J. Motyl, Blair A. Ruble ve Lilia Shevtsova (Der.), *Russia's Engagement with the West: Transformation and Integration in the Twenty-First Century*, New York, M. E. Sharpe, 2005, s.17-32.
- 8 Stylianos A. Sotiriou, "The Irreversibility of History", *Problems of Post-Communism*, DOI: 10.1080/10758216.2017.1406310, 2017, s.1-14 (baskıda); Vladimir Kolosov ve John O'Loughlin, "Violence in the Caucasus: Economic Insecurities and Migration in the 'De Facto' States of Abkhazia and South Ossetia", *Eurasian Geography and Economics*, Cilt 52, No.5, 2011, s.1-24.

istatistiki ve sosyal boyutlarına odaklanmaktadır.⁹ Uluslararası İlişkiler alanında, konu az sayıda olay incelemeleriyle¹⁰ ve bölgedeki *de facto* devletlerin vatandaşlık verilerle *irredantizm* için kullanıldığını işleyen eserlerle ele alınmakta;¹¹ henüz Uluslararası İlişkiler teorileri zemininde konuyu inceleyen bir araştırma gözlenmemektedir.

Bu çalışmada uygulamanın incelenmesinde izleyen araştırma soruları zemininde yanıtlar aranacaktır: Rusya'nın 1991 sonrasında bölgede vatandaşlık vermesinde hangi unsur öne çıkmaktadır? Uygulamanın bölgede gerçekleşmesinin ardında ne gibi iç faktörlerden bahsedilebilir? Söz konusu vatandaşlık politikasında, eski vatandaşlık politikalarının etkisi bulunmakta mıdır? İnşacılık, nasıl ve hangi açılardan uygulamanın anlaşılmasına ve yorumlanmasına olanak sağlayabilir?

Bu çerçevede, ilk olarak İnşacılık'ta kimlik-dış politika bağlantısına değinilmekte ve Rus dış politikasında yansımaları aktarılmaktadır. İkinci olarak, vatandaşlık politikalarının altyapısına ve Abhaz ve Osetlere yönelik uygulanmasına yer verilmektedir. Ardından, İnşacı çerçevede; ulusötesi kimlik ve toplum yaratma amacı, çevresel koşulların, kurumsallaşma ve rejim tipinin, materyal faktörlerin etkisi ve geçmiş statüye duyulan özlem bağlamı savların, politikanın anlaşılmasına katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir. Son tahlilde, uygulamanın gelecekte devam etme olasılığına değinilmektedir.

İnşacılık, Kimlik ve 1991 Sonrası Rus Dış Politikası

Alexander Wendt'in aktör davranışının yalnızca gücün dağılımıyla değil, kimliklerin dağılımıyla da şekillendiği savı, İnşacı araştırmalarda dayanak olagelmıştır.¹² Fikirseller olmadan materyal faktörlerin anlamsız olacağı, öznelerarası yapıların aktör davranışını şekillendirdiği, aktörlerin kolektif yapılarla etkileşimle kimlik kazandığı, kimliklerin çıkarları şekillendirdiği, sonunda dış politika davranışını doğurduğu; Wendt'in "anarşinin, devletlerin ona yükledikleri anlam olduğu" argümanında ifade bulunmaktadır.¹³ Kimliğin; motivasyonel ve davranışsal eğilimler doğuran bir edim olması nedeniyle, çıkarların şekillenmesindeki rolü büyüktür.¹⁴ Aktörler arasında ne tür anarşi olduğu, kolektif veya egoist kimliklerin varlığından anlaşılabilir.¹⁵ Kimlik, bir aktörce sahip olunan kendine özgü imajı olduğu gibi,¹⁶ zamanla değişimi mümkün olabilir. Kimliğin, dış politika davranışını nasıl etkileyebileceğine ilişkin olarak; dış politika davranışı için payanda görevi gördüğü, mümkün ve meşru olanı şekillendirdiği, tercihleri etkilediği ve bazen benimsenen politikaların bedelini artırdığı

9 Nathalie Moine, "Passeportisation, Statistique des Migrations et Controle de L'Identité Sociale", *Cahier du Monde Russe*, Cilt 38, No.4, Ekim-Aralık 1997, s.587-599; Florian Mühlfried, "Citizenship at War: Passports and Nationality in the 2008 Russian-Georgian Conflict", *Anthropology Today*, Cilt 26, No.2, 2010, s.8-13.

10 Toru Nagashima, "Russia's Passportization Policy toward Unrecognized Republics", *Problems of Post-Communism*, DOI: 10.1080/10758216.2017.1388182, 2017, s.1-14 (baskıda).

11 Emil Aslan Souleimanov, Eduard Abrahamyan ve Huseyn Aliyev, "Unrecognized States as a Means of Coercive Diplomacy?: Assessing the Role of Abkhazia and South Ossetia in Russia's Foreign Policy in the South Caucasus", *Southeast European and Black Sea Studies*, DOI:10.1080/14683857.2017.1390830, 2017, s.1-14 (baskıda); Stephen M. Saideman ve R. William Ayres, *For Kin or Country*, New York, Columbia University Press, 2015.

12 Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

13 Maja Zehfuss, *Constructivism in International Relations – The Politics of Reality*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, s.40-46.

14 Wendt, *Social Theory of International Politics*, s.224, 231.

15 Alexander Wendt, "Identity and Structural Change in International Politics", Yosef Lapid ve Friedrich Kratochwil (Der.), *The Return of Culture and Identity in IR Theory*, Boulder, London, Lynne Rienner Publishers, 1996, s.47-64.

16 Ronald L. Jepperson, Alexander E. Wendt ve Peter J. Katzenstein, "Norms, Identity, and Culture in National Security", Peter J. Katzenstein (Der.), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, New York, Columbia University Press, 1996, s.59-60.

tartışılabilir.¹⁷ Çıkarların, kimliğin ürünü olduğu kabul edilirse, büyük güç kimliğinin herhangi bir aktörün kimliğinin şekillendirdiğinden farklı çıkarlara yol vermesi¹⁸ mümkün olabilir. Rusya'nın dış politikasında ise 'büyük güç' kimliği, 1992 sonrasında yerleşik ve etkili bir faktör olmuştur.

Tablo 1. 1991 Sonrasında Rusya'da Dış Politika Ekolleri¹⁹

Ekol	Rusya Algısı	Sembol Kişi/ler
Batıcılar (Liberaller ve Sosyal Demokratlar)	Rusya Batıyla bütünleşmelidir.	Andrei Kozyrev
Devletçiler/Pragmatistler	Rusya, kendine özgü çıkarları olan bir devlet ve büyük güçtür .	Yevgeni Primakov, Vladimir Putin
Medeniyetçiler (Komünistler ve Avrasyacılar)	Komünistler: Rusya, bağımsız sosyalist bir medeniyet ve büyük güçtür . Avrasyacılar: Rusya, bir jeopolitik kara imparatorluğudur . Çıkarları, etki alanının korunmasını ve genişletilmesini kapsamaktadır.	Gennadi Zyuganov (komünist), Vladimir Jirinovski (Avrasyacı)

Rusya çeşitli açılardan zayıflamış olsa da, devletçi/pragmatist ve medeniyetçi ekoller 1991 sonrasında Rusya'nın büyük güç olduğuna belirgin vurgu yapmıştır. 'Büyük güç' olmak sert ve yumuşak güç unsurlarıyla uluslararası ilişkileri etkileyebilme/yönlendirebilme kapasitesi olarak tanımlanabilir. Rusya'nın ilk dışişleri bakanı Batıcı Andrei Kozyrev'in dahi, Rusya'nın, çıkarlarını işbirliğiyle elde etmeye çalışan "normal bir büyük güce dönüşmekte olduğu"²⁰ ve "büyük güç olmaya mecbur olduğu"²¹ ilişkin nadir beyanları bulunmaktadır. Eski başkan Boris Yeltsin de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden (SSCB) doğan Rusya'nın büyük güç olduğunu ifade etmiştir.²² Ancak, Yevgeni Primakov'un dışişleri bakanı olmasıyla, büyük güç kimliği oldukça güçlü vurgulanmaya başlanmıştır.²³ 1997-98'deki mali krize rağmen, Primakov'un "Rusya büyük güçtür, IMF olmadan da ayağa kalkacağız" ifadesi dikkat çekicidir.²⁴ Vladimir Putin'in devlet başkanı olduğu 2000'de, ekonominin düzelmeye başlaması ve devletin yeniden yapılandırılmasıyla, büyük güç söyleminin uygulamada karşılığı artmıştır. Putin'in 2000'de, "Rusya büyük güç olma arayışında değildir. Devasa potansiyeli, tarihi ve kültürüyle hâlihazırda büyük güçtür"²⁵ sözünden sonraki sekiz yılda devlet pek çok

17 Stephen Saideman, "Thinking Theoretically about Identity and Foreign Policy", Shibley Telhami ve Michael Barnett (Der.), *Identity and Foreign Policy in the Middle East*, Ithaca, Cornell University Press, 2002, s.177.

18 Ted Hopf, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", *International Security*, Cilt 23, No.1, 1998, s.176.

19 Andrei P. Tsygankov, *Russia's Foreign Policy*, New York, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2013, s.64; Ted Hopf, *Social Construction of International Politics*, Ithaca, London, Cornell University Press, 2002, s.220.

20 Andrei Kozyrev, "Russia: A Chance for Survival", *Foreign Affairs*, Spring 1992, s.1-16.

21 Bobo Lo, *Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era: Reality, Illusion and Myth-Making*, Houndmills, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2002, s.19

22 "Владимир Путин объявил о награждении Бориса Ельцина орденом «За заслуги перед Отечеством» I степени", 30 Kasım 2001, <http://kremlin.ru/events/president/news/26837> (Erişim Tarihi 10 Ağustos 2018).

23 Jeffrey Mankoff, *Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics*, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2011, s.64.

24 "Primakov Says Russia is Still a Great Power", 25 Şubat 1998, <https://www.deseretnews.com/article/659231/Primakov-says-Russia-is-still-a-great-power.html> (Erişim Tarihi 10 Ağustos 2018).

25 Интервью газете «Вельт ам Зоннтаг» (ФРГ), 11 Mart 2000, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24202> (Erişim Tarihi 10 Ağustos 2018).

alandaki güçlenmiş; Dimitri Medvedev ise büyük güç olarak Rusya'nın modernizasyona odaklanması ve 'akıllı güç' olması gerektiğini belirtmiştir.²⁶ 2012'den bu yana, ağırlıklı olarak Ukrayna ve Arap Baharı krizlerinde batıyla zıtlaşmayla bağlantılı olarak, Rusya'nın büyük güç olduğu vurgulanmaktadır.²⁷

Rus dış politikasında, Yakın Çevre büyük güç kimliğinin belirgin olduğu alandır. Yakın Çevre, 1992'den itibaren Rusya'nın SSCB'den doğmuş devletlerle ilişkileriyle ilgili olarak kullanılan bir ifadedir. Rusya'nın büyük güç kimliğinin eski doğal nüfuz alanı olması, yeni sınırlar nedeniyle askeri ve ekonomik güvenliğin sağlanmasını zorunlu kılması ve Rus diasporası barındırması, vb. faktörlerden dolayı, Yakın Çevre'yle ilişkilere önem atfedilmiştir.²⁸

İngiltere ve Fransa gibi emperyalist güçlerin, kendi topraklarıyla bağlantısı olmayan, uzak bölgelere hükmederek büyük güç haline gelmelerinin aksine, Rusya geçmişte, nüfuz elde edip bir güvenlik ağı sağlamak açısından komşu bölgelere hükmetmeyi amaçlamıştır. Yakın Çevre'de nüfuz sahibi olmak, dış politikada devamlılık arz eden ve öncelik verilen bir yaklaşım olarak muhafaza edilmektedir. SSCB'nin canlandırılmasının imkânsız olduğu bilinse de, yeni doğan devletlerle yerleşik siyasi, askeri, ekonomik, kültürel, enerji, nüfus vb. alanlarda kaybolması istenmeyen bağların olması, bölgeyi Rusya için vazgeçilmez kılmaktadır. Medeniyetçiler, Yakın Çevre'deki Rusların haklarının gerekirse güç kullanarak korunmasını savunmuşlarsa da, uygulamada devletçi/pragmatist yaklaşım baskın olmuştur;²⁹ ve Primakov döneminde (1996-1999) Rusya, Yakın Çevre'de askeri güç, ekonomi ve diaspora konularında iddialı olmaya başlamıştır. 1997'de Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) 'Ekonomik Entegrasyonel Kalkınma Konsepti' yayınlanmış ve Yakın Çevre'de ortak kültürel unsurlar vurgulanmıştır.³⁰ 2000-2003 döneminde büyük güç pragmatizmi/büyük güç iddialılığı olarak nitelenen Rus dış politikası; demokrasi, enerji, piyasa ekonomisi ve güvenliğe odaklanmış ve Yakın Çevre'ye vurgu baki kalmıştır.³¹ 2008 Savaşı sonrasında bölgeyle 'ayrıcılıkçı çıkarlar' ve 'komşularla özel bağlar' bulunduğu söylemi³² dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, bölgede belirli halklara vatandaşlık vermek, Rusya'nın başvurduğu etkili bir uygulama olup; altyapısına değinilmesi, uygulamanın anlamlandırılmasında fayda sağlayabilir.

Çarlık, SSCB ve 1991 Sonrası Vatandaşlık Politikalarının Tarihçesi

Rusya'nın 1991 sonrasında Yakın Çevre'de bazı halklara vatandaşlık vermesi, bu dönemde ortaya çıkmış ve arızî bir uygulama olmayıp, izlerine geçmişte rastlanan bir politikadır. Örneğin, ilk olarak 17. yüzyılda kalkınma amacıyla kalifiye yabancıların ülkeye göçü teşvik edilmiş,³³ 1860'dan önce savaşlarla alınan bölgelerdeki halklara tabiiyet verilmiştir.³⁴ 1917 Devrimi'nin ardından dışlama/dâhil etme

26 "Медведев: единение народа позволило России стать великой державой", 4 Kasım 2009, <https://www.vesti.ru/doc.html?id=324109> (Erişim Tarihi 11 Ağustos 2018).

27 "Россия вновь стала великой державой", 28 Şubat 2018, <https://inosmi.ru/politic/20180228/241582254.html> (Erişim Tarihi 11 Ağustos 2018).

28 Ольга Владимировна Шатаева ve Александр Станиславович Мошкин, *Межнациональные отношения и конфликты в России и за рубежом*, Москва-Берлин, Директ-Медиа, 2015, s.175.

29 Ted Hopf, "Moscow's Foreign Policy, 1945-2000: Identities, Institutions and Interests", Ronald Grigor Suny (Der.), *The Cambridge History of Russia, Volume III, Imperial Russia, The Twentieth Century*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, s.703-705.

30 Tsygankov, *Russia's Foreign Policy*, s.115-123.

31 Ibid., s.175, 188.

32 Ibid., s.221.

33 Lohr, *Russian Citizenship*, s.13;

34 Ibid.; Boris Ananich, "The Russian Economy and Banking System", Dominic Lieven (Der.), *The Cambridge History of Russia, Volume II, Imperial Russia, 1689-1917*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, s.394, 408.

uygulamalarında, sosyal sınıf belirleyici faktör olmuşken,³⁵ 1932'de sosyo-ekonomik krizi önlemek amacıyla Çarlık dönemi iç pasaport uygulaması yürürlüğe konularak,³⁶ köylü adresine hapsedilmiş ve üretime katkısı olmayanlar büyük şehirlerden tahliye edilmiştir.³⁷ Yeni düzenlemeyle, pasaport sahibi etnik kökenini de belirtmek zorunda bırakılmıştır.³⁸ 1938 Vatandaşlık Kanunu'nda, 1917 sonrasında SSCB'de kalmayı tercih etmiş yabancı işçilerin oy hakkının, Sovyet vatandaşlığına geçmezlerse iptal edileceği belirtildiğinden, bu kişiler Sovyet vatandaşlığı almıştır.³⁹ Sonraki dönemlerde, 2. Dünya Savaşı'nda alınan veya kontrol edilen topraklardaki halklara vatandaşlık verilmiştir.⁴⁰

Rusya'nın ilk vatandaşlık kanunu (1991) ise, makamlara kayıt yaptırdıkları ve başka vatandaşlık almadıkları sürece Rusya'daki veya eski SSCB'deki herkese vatandaşlık vermekteyken, 1992'de ülkedeki herkese vatandaşlık verilmesi ve çifte vatandaşlığın sadece SSCB vatandaşlığı olanlara verilmesi kararlaştırılmıştır.⁴¹ 1993'te, SSCB'den doğmuş devletlerin vatandaşlığını almış olanların, Rusya vatandaşlığını da alabileceği kararlaştırılmıştır.⁴² Ancak yalnızca Türkmenistan ve Tacikistan 1995'te Rusya'yla çifte vatandaşlık anlaşması yapmıştır.⁴³ 1995'te, Rusya dışındaki eski SSCB vatandaşlarının, Rusya'ya yerleşme koşulu aranmadan, sadece başvuruyla vatandaşlık alabileceği kararlaştırılmıştır.⁴⁴

2002 Vatandaşlık Kanunu'nda eski SSCB vatandaşlarının da vatandaşlık almada artık yabancıların tabi olduğu şartlara tabi oldukları, en az beş yıl Rusya'da yaşama şartı arandığı ve yine kalifiye yabancıların Rusya'ya göçünün teşvik edileceği belirtilmiştir.⁴⁵ 2006'da Soydaşların Geri Dönüşü programı başlatılmış, 2010 yılında vatandaş tanıımı, "eski SSCB vatandaşları veya onların sülbü" olarak yumuşatılmıştır.⁴⁶ 2012 Göç Politikası Konsepti'nde yine kalifiye göçmen çekmek amaçlanmaktadır.⁴⁷ 2014'te, Rusça bilen ve Çarlık Rusya, SSCB veya Rusya Federasyonu'nda yaşamış/yaşayan en az bir akrabası olanlara vatandaşlık verileceği ilan edilmiştir.⁴⁸

Görüldüğü üzere, Rus vatandaşlık kanunları sıkça değişikliğe uğramıştır. Bu politikalarda Lohr'un, 'çek ve tut'⁴⁹ olarak tabir ettiği yaklaşım gözlemlenebilmektedir. Çarlık döneminde işgücü

35 David R. Shearer, "Stalinism, 1928–1940", Suny (Der.), *The Cambridge History of Russia, Volume III*, s.211.

36 Lewis H. Siegelbaum, "Workers and Industrialization", Suny (Der.), *The Cambridge History of Russia, Volume III*, s.446-447; Sergei Medvedev, "Power, Space, and Russian Foreign Policy", Ted Hopf (Der.), *Understandings of Russian Foreign Policy*, Pennsylvania, The Pennsylvania State University Press, 1999, s.29-30.

37 Hoffman, *Cultivating the Masses*, s.275; Moine, "Passeportisation, Statistique", s.595-597.

38 Victor Zaslavsky ve Robert J. Brym, *Soviet-Jewish Emigration and Soviet Nationality Policy*, London, Basingstoke, The Macmillan Press, 1983, s.88-90.

39 Lohr, *Russian Citizenship*, s.181.

40 Matthews, *The Passport Society*, s.30-32; Alec Nove, "Agriculture", Archie Brown ve Michael Kaser (Der.), *Soviet Policy for the 1980s*, London, Basingstoke, The Macmillan Press, 1982, s.171.

41 Richard Sakwa, *Russian Politics and Society*, London, New York, Routledge, 2008, s.233.

42 Valeriy Rudnev, "Russia is Again Receiving Compatriots from Abroad", *Izvestiya*, 7 Eylül 1992, içinde Zbigniew Brzezinski ve Peter Sullivan (Der.), *Russia and the Commonwealth of Independent States: Documents, Data, and Analysis*, New York, M. E. Sharpe, 1997, s.99.

43 Saideman ve Ayres, *For Kin or Country*, s.177.

44 Zevelev, *Russia and Its Diasporas*, s.139.

45 Teague, "Citizenship, Borders, and National Identity", s.24-25. Amaç, doğum oranı düşen Rusya'nın iş gücü kaybı yaşamaması için kalifiye bireylere vatandaşlık vermesidir.

46 Esther Ademmer ve Laure Delcour, "With a Little Help From Russia? The European Union and Visa Liberalization with Post-Soviet States", *Eurasian Geography and Economics*, Cilt 57, No.1, 2016, s.100-101.

47 Irina Molodikova, "The Transformation of Russian Citizenship Policy in the Context of European or Eurasian Choice: Regional Prospects", *Central and Eastern European Migration Review*, Cilt 6, No.1, 2017, s.110-112.

48 Rotaru, "Forced Attraction?", s.43.

49 Lohr, *Russian Citizenship*, s.5.

noksanlığı nedeniyle ülkeye göçün teşvik edilmesi, dış göçün yasaklanması ve alınan topraklardaki halklara tabiiyet verilmesi temelinde ortaya çıkan nüfus politikalarını belirleyen prensip, Lohr tarafından 'çek ve tut' (*attract and hold/ привлечь и удерживать*) olarak adlandırılmıştır. Bu prensip; sosyal, politik ve ekonomik kalkınma kaygılarından kaynaklanmış olup; noksan işgücünü telafi için ülkeye göçü teşvik etme (çekme), alınan topraklardaki halklar üzerinde hüküm sahibi olmak için tabiiyet/vatandaşlık verme (çekme) ve mevcut nüfusu muhafaza etmeden (tutma) ibarettir. 17. yüzyıldan itibaren tebaayı ve sonradan tebaa olan yabancıları kalkınma amacıyla 'çekme ve tutma' politikası, 1938'de yabancı işçilere ve sonraki otuz yılda 2. Dünya Savaşı'nda ele geçirilmiş bölge halklarına vatandaşlık verilmesinde gözlemlenmektedir. 1991, 1992, 1993, 1995, 2002, 2012 ve 2014 tarihli düzenlemeler, 'çek ve tut' yaklaşımını barındırmaktadır. 1991 sonrasında Yakın Çevre'de vatandaşlık verilmesi, bölgede nüfuzu koruma amaçlı eski 'çek ve tut'un bir türevi olup, altyapısı paydaşların ortak geçmişindeki kolektif/egoist kimliklerle şekillenmiştir.

Ortak Geçmiş ve Vatandaşlık

Bolşevik Devrimi sonrasında bağımsız Gürcistan'ın (1918-1921) bağımsızlığı sürdürmek istemesi üzerine, Bolşevikler Gürcistan'ı kontrol altına alabilmek için Çarlık döneminde Tiflis yönetiminden kısmen ayrıştırılmış Abhazya ve Güney Osetya'yı bir sıçrama tahtası olarak kullanmak istemiştir. 1920'lerde Abhazya'ya Sovyet sosyalist cumhuriyet, Gürcistan içinde özerk cumhuriyet ve Gürcistan'la ortaklık konumu tevdi edilmiş; Güney Osetya ise özerk bölge ilan edilmiştir. Dolayısıyla, bu dönemde iki entitede Gürcü hâkimiyetinin sağlanamaması bir sorun olarak doğmuş, çözülemeden SSCB dönemine aktarılmıştır. Gürcistan, toprak bütünlüğü sorununun kökenini bu dönemde aramaktaysa da; esasen, bir tarafta Rus, Abhaz ve Osetlerin, diğer tarafta Gürcülerin yer aldığı kimlik algılarının başlangıcının Gürcistan'ın Çarlık himayesine geçtiği 19. yüzyıla dayandığı da belirtilmelidir.⁵⁰

1991 sonrasındaysa, kimlik algıları daha çatışmacı nitelik kazanmıştır. 1990'da Abhazya'nın bağımsızlık ilanı ve 1991'de Mihail Gorbaçev'in Abhazya ve Gürcistan arasında eski birlik yapısına dönülmesi için referandum teklifiyle Abhaz-Gürcü ilişkileri gerginleşmiş; referandumda Abhazlar özerk cumhuriyet olarak Moskova'ya bağlanmak istemiştir.⁵¹ 1992-1993 Gürcü-Abhaz Savaşı'nı, Abhazya Rus desteğiyle kazanmış, ancak ilan edilen bağımsızlık tanınmamıştır. Rusya'nın Abhazya'ya askeri desteğinin, SSCB'nin yıkılmasının esas suçlusu olarak görülen son dışişleri bakanı, Gürcü lider Eduard Şevardnadze'ye düşmanlığın ve Gürcistan'ın Rus askerlerini öldürdüğü iddialarının,⁵² ilişkilerdeki eski kimlik algılarını yansıttığı belirtilebilir. 1994-2008 uzamış çatışma döneminin, bir tarafta Rusya-Abhazya-Güney Osetya'yı, diğer tarafta Gürcistan'la ABD'yi yakınlaştırdığının;⁵³ Rusya ve Gürcistan arasındaki doğal gaz hattına Kuzey Osetya'da sabotaj düzenlenmesi ve dört Rus vatandaşının ajanlık yaptıkları gerekçesiyle Gürcistan'da gözaltına alınması üzerine Gürcistan'la ticaretin askıya alınması, Rusya'daki pek çok Gürcü'nün sınır dışı edilmesi, ardından Abhaz ve Oset liderlerinin Rusya'nın

50 Bkz. Stephen F. Jones (Der.), *The Making of Modern Georgia, 1918-2012: The First Georgian Republic and Its Successors*, London, New York, Routledge, 2014.

51 Edmund Herzig, *The New Caucasus: Armenia, Azerbaijan and Georgia*, New York, The Royal Institute of International Affairs, 1999, s.77.

52 Alexei Zverev, "Ethnic Conflicts in the Caucasus, 1988-1994", Bruno Coppitiers (Der.), *Contested Borders in the Caucasus*, Brussels, VUB University Press, 1996, s.53.

53 Frederik Coene, *The Caucasus: An Introduction*, London, New York, Routledge, 2009, s.150-151.

güneyinin kalkınmasıyla ilgili toplantı için Soçi'ye davet edilmesi⁵⁴ gibi gelişmelerle teyit edildiğini aktarmak yeterli olacaktır. Rusya'nın Abhaz ve Osetlere vatandaşlık vermeye başlamasında, bu altyapı işlevsel olmuş, yerleşik kimlik algılarının pekişmesi sürecine girilmiştir.

Abhaz ve Osetlere Vatandaşlık Verilmesi

1991 sonrasında, halkında sadece SSCB pasaportları olan Abhazya ve Güney Osetya,⁵⁵ Gürcü pasaportlarının dağıtımını durdurmuş ancak muadili bir belge sunamamışlardır. Güney Osetya 1992'de Rusya'dan vatandaşlık verilmesini talep etmiş ancak o tarihte Gürcistan BDT'de olduğundan, talep reddedilmiştir.⁵⁶ 1990'ların sonlarında Rusya, resmi söylemde yurt dışı seyahati kolaylaştırmak için iki entite halkına pasaport vermeye başlamıştır,⁵⁷ ancak esas tetikleyici gelişme, Çeçenistan Savaşı'nın yarattığı konjonktürdür.

Rusya'nın, Gürcistan-Çeçenistan sınırındaki Pankisi Geçidi'nde Çeçen savaşçıların barındırıldığı iddiası ve Gürcistan'a 2000'de tek taraflı vize uygulamaya başlaması fakat Abhazya ve Güney Osetya'yı muaf tutması, Çeçenistan'a askeri müdahale için Gürcistan'daki üsleri kullanmayı talep etmesi ancak olumsuz yanıt alması,⁵⁸ ikili ihtilafın göstergeleri olduğu kadar, Rusya'nın vatandaşlık girişimlerinin kısmen sebepleri ve bölgesel tepkileri olarak değerlendirilebilir.

Ancak küresel düzeyde etki yaratan 2001 saldırılarından sonra terörle mücadele ortaklığı yapan ABD ile Rusya'nın, ABD'nin Irak'a müdahaleye karar vermesi ve Pankisi'deki duruma yönelik 2002'de Gürcistan'la yaptığı Eğit-Donat Anlaşması'nın Rusya'da –önceden Rusya'nın benzer tekliflerinin reddedilmesi nedeniyle- tepki yaratması,⁵⁹ Rusya'nın vatandaşlık uygulamalarına somut zemin hazırlamıştır. 2002 Vatandaşlık Kanunu'nun yürürlüğe konulması, soydaşların korunması söylemi ve Abhazya ile Güney Osetya'ya toplu vatandaşlık verilmesi, bu konjonktürde gerçekleşmiştir. Bu girişim, Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya'ya askeri müdahale olasılığı etrafında şekillenmiş; Rusya'nın bu bölgelere bir taahhüdü olarak görülmüştür.⁶⁰ 2007'ye kadar Abhazya nüfusunun yaklaşık yüzde 80'ine Rus pasaportu verildiği kaydedilmektedir.⁶¹

2004'te Mihail Saakaşvili'nin Acara'yı kontrol altına alması ise, Rusya'nın Güney Osetya'da vatandaşlık politikalarını hızlandırmıştır. 2007 sonunda Güney Osetya nüfusunun yaklaşık yüzde 97'sine vatandaşlık verilmiştir.⁶² Sadece 2008 Savaşı'nda 4.600 civarında Rus pasaportu dağıtıldığı

54 George Hewitt, *Discordant Neighbours*, Leiden, Boston, Brill, 2013, s.219-220.

55 John O'Loughlin, Vladimir Kolosov ve Gerard Toal, "Inside Abkhazia: Survey of Attitudes in a De Facto State", *Post-Soviet Affairs*, Cilt 27, No.1, 2011, s.19-22.

56 Mühlfried, "Citizenship at War", s.9.

57 "Up in Flames – Humanitarian Law Violations and Civilian Victims in the Conflict over South Ossetia", Human Rights Watch, Ocak 2009, <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/georgia0109web.pdf> (Erişim Tarihi 10 Haziran 2018), s.18.

58 Nagashima, "Russia's Passportization Policy", 2017, s.6.

59 Ibid., s.6-7.

60 Ibid., s.8.

61 Inal Khashig, "Абхазы В Погоне За Российскими Паспортами", Institute for War and Peace Reporting (IWPR) Caucasus Reporting Service, 27 Haziran 2002, <https://iwpr.net/ru/global-voices/abhazы-в-погоне-за-российскими-паспортами> (Erişim Tarihi 10 Haziran 2018).

62 "Up in Flames", s.18; "Какой статус имеют паспорта Приднестровья, Абхазии и Южной Осетии", Коммерсантъ, 20 Şubat 2017, <https://www.kommersant.ru/doc/3224414> (Erişim Tarihi 10 Haziran 2018).

bilinmekte⁶³ ve uygulama halen sürmektedir.⁶⁴ Ayrıca, çoğunluğu Gürcülerden oluşan Gal ve Akhalgori halkından, Rus veya Oset ve Abhaz pasaportları almadıkları takdirde, buldukları yeri terk etmeleri talep edilmektedir.⁶⁵ Vatandaşlık politikası yalnızca otokton halka değil, azınlıklara da (Ermeni, Ukraynalı, Rum, vb.) uygulanmaktadır.⁶⁶

Geçmiş kimlik algılarının keskinleşmesinin somut zemini, özetlendiği gibi gerçekleşmişken ve Abhazya ve Güney Osetya'da vatandaş 'üretimi' devam ederken, kısa erimde radikal değişikliklerin gerçekleşmesi olasılığı, Gürcistan'ın şimdilik bölgede Rus nüfuzunu azaltacak politika üretememesi ve yalnızca uluslararası hukuk çerçevesinde toprak bütünlüğü bağlamında itirazlarda bulunması sebebiyle düşük görünmektedir.

Bu noktada, vatandaşlık politikasının kolektif kimlik hasebiyle etnik, kültürel ve manevi olarak Rusya'ya temayülü olan Transnistria, Donetsk ve Luhansk gibi ayrılıkçı bölgelerin halklarına da uygulanmasının, hatta henüz Kırım'ın ilhak edilmeden önce Kırım halkına vatandaşlık verilmesinin ve Transnistria'da süreci hızlandırmak amacıyla Rusya'nın 2015'te Tiraspol'de iki kayıt ofisi açmasının, Rusya'nın bölgede söz konusu politikayı izlediğinin diğer göstergeleri olduğu da belirtilmelidir.⁶⁷

Abhazya ve Güney Osetya'da 'Üretilmiş' Vatandaşlar: İnşacı Değerlendirme

Söz konusu aktörler arasında aynı yönde yeniden üretilen kimlik algılarının altyapısı betimlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda vatandaşlık verme uygulamasının dış politikada kimlik faktörüne yüksek önem atfeden İnşacılık çerçevesinde irdelenmesi, ilgili bazı öge ve boyutların değerlendirilmesine katkı sunabilir. Rusya'nın büyük güc kimliğini 'çek ve tut' vatandaşlık anlayışıyla Abhazya ile Güney Osetya'ya yönelik uygulamasında; İnşacı zeminde ulusötesi kimlikler ve toplumlar yaratma, çevresel koşullar, kurumsallaşma ve rejim tipi, materyal faktörler ve tarihe özlem ile ilgili savların bağlantısının değerlendirilmesinin kayda değer olduğu düşünülmektedir.

Öncelikle, İnşacılık çerçevesinde kimliğin dış politikayı nasıl şekillendirebileceği hususunda, bir aktörün uluslararası düzeydeki kimliğinin, salt aktör içinde oluşmayacağı, dışarıda bir 'öteki' ile etkileşimle oluşacağı varsayımıyla hareket edildiğinde; devlet kimliğinin inşasını iç veya dış kimliklerden birinin yönlendirmeyeceği, devlet kimliklerinin bu ikisinin ortak çıktısı olduğu⁶⁸ savı, konuyla bağlantılı görünmektedir. Bu kapsamda, Rusya'nın Yakın Çevre'de büyük güc kimliğinin, vatandaşlık politikasına muhatap 'öteki' Gürcistan'la çatışmacı etkileşimle pekiştiği; hassaten 2002 ve 2004 sonrasında, etki ve kolektif kimlik sahibi olduğu Abhazya ve Güney Osetya'da vatandaşlık

63 <http://georgiaupdate.gov.ge/ru/tagliavini/15c7ac9f9e93192bc30fbaecc87c70b/0f91906a35c86ed83e3f85281673751f/ce33109ca426ac9739e76c9722fc831c> (Erişim Tarihi 10 Haziran 2018).

64 "Жителям Южной Осетии перестали выдавать российские паспорта", NewsRu, 5 Mart 2009, https://www.newsru.com/world/05mar2009/so_pasporta.html (Erişim Tarihi 10 Haziran 2018).

65 "Human Rights in the Occupied Territories of Georgia", Information Note by Georgia, OSCE Review Conference, Varşova, 18 Ekim 2010, s. 3-4, <https://www.osce.org/home/73289?download=true> (Erişim Tarihi 10 Haziran 2018).

66 Андрей Николаев, "Из Абхазии собираются прогнать всех?", Росбалт, 13 Kasım 2017, <http://www.rosbalt.ru/world/2017/11/13/1659782.html> (Erişim Tarihi 10 Haziran 2018).

67 Marlene Laurelle, "Russia as a 'Divided Nation' from Compatriots to Crimea: A Contribution to the Discussion on Nationalism and Foreign Policy", *Problems of Post-Communism*, Cilt 62, No.2, 2015, s.88-97.

68 Hopf, *Social Construction of International Politics*, s.288-289; Ted Hopf, "Identity, Legitimacy, and the Use of Military Force: Russia's Great Power Identities and Military Intervention in Abkhazia", David Armstrong, Theo Farrell ve Bice Maiguashca (Der.), *Force and Legitimacy in World Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 2005, s.225.

vermesinin içeride ve dışarıda büyük güç olduğu algısının bir teyidi olduğu ifade edilmelidir. 2008 Savaşı ise, içerideki ve dışarıdaki büyük güç kimliğini, dışarıdaki 'öteki'yle etkileşimle 1991 sonrası dönemde azami düzeye çıkaran gelişme olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, bir iç kimlik, iç politika tercihlerini belirleyebildiği gibi, dış politika tercihlerini de belirleyebilir. Saideman'ın etnisite merkezinde incelediği, ancak dil, din, vb. kimlik unsurlarıyla da alakalı olduğu varsayılabilecek kolektif kimlik unsurları, içeride olduğu kadar dışarıda da yakınlık/işbirliği algılanan toplum ve yönetimlerle sadakat, ortak çıkar ve dâhil etme duyguları yaratabilir; sınırların buna engel olmadığı gözlemlenebilir.⁶⁹ Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'yla Çarlık dönemine dayanan kolektif kimliği; 1991 sonrasında ortak çıkar ve sadakat unsurları ile yakınlaşmasını sağlamıştır.

Ulusötesi kimlikler sınırları aşarak birden fazla aktörün iç ve dış politikasını etkileyebilir ve başka aktörlerle işbirliği/çatışma yaratabilir.⁷⁰ Aktörler, ulusötesi kimlikler vasıtasıyla ulusötesi toplumları oluşturma/canlandırma girişiminde bulunabilir⁷¹ ve herhangi bir dış kimliğin, bu kimliği içeride oluşturan uygulamalarla bağı olup, gücünü meşru kılmak için aktörün içeride kimlik oluşturma gereksiniminin, dışarıdaki kimliği üzerinde etkileri görülebilir.⁷² Bu bağlamda, 1990'larda BDT'ye yönelik başlatılan çifte vatandaşlık politikasının arka planında; Primakov ve Yeltsin'in etnik çağrışimli ve medeniyetçi 'önce Ruslar' anlayışı temelinde olmayan, bir yandan da Yakın Çevre'yle bağları göz ardı etmeyen, eski ulusötesi topluluğu canlandırma hedefinin bulunduğu açıktır. Bu yaklaşım 2002 ve 2004 sonrasında sırasıyla Abhazya ve Güney Osetya özelinde Rusya'nın büyük güç kimliğini öz bakış açısından daha da meşrulaştırmış, iki aktörle kimlik algısını pekiştirmiştir.

İkinci olarak, kolektif kimlik algısının gelişmesinin, nispeten istikrarsızlık dönemlerinde gözlemlendiği savı,⁷³ incelenen vatandaşlık politikasının İnşacı çerçevede yorumlanmasında yer bulabilecek bir sav olarak görülebilir. Zira eski Rusya-Gürcistan husumetinin; 1991 sonrasında bağımsızlık, ayrılıkçı politikalar ve 1990'lardaki savaşlar ile kronikleşerek, 2008'de üst düzeye ulaşmış olmasından ibaret istikrarsızlık dönemi, Rusya-Abhazya-Güney Osetya bloklaşmasını pekiştirmiştir.

Ayrıca, çevresel koşulların aktörlerin kimliğinde değişimi mümkün kılabilceği⁷⁴ ve güçlü liderlere sahip aktörlerin bazı aktörlerle kolektif kimlik algısı oluşturarak bunu pekiştirebileceği, araştırmayla bağlantılı görünmektedir. Öyle ki, Yakın Çevre'de tek büyük güç olan bir aktörün, bölgedeki aktörlerle kolektif/egoist kimlik oluşturabilmede daha fazla dayatma aracına sahip olabileceği ileri sürülebilir. 1991 sonrasında Rusya-Gürcistan kimlik algılarının ayrılıkçı bölgelere odaklı sorunlarla ve Rusya-Batı ihtilafının Gürcistan üzerinden yaşanmasıyla geri döndürülemez bir kimlik dönüşümünü beslediği kabul edilmelidir. Öte yandan, Rusya'nın bazı aktörlerle kolektif kimlikleri uygulama kapasitesinin, bölgede büyük güç kimliğine sahip tek aktör olmasıyla bağlantılı olduğu varsayımı makul görünmektedir. Ek olarak, imparatorlukların yıkılmasının kaybedilen siyasal/kültürel alanın geri alınması ve eski kolektif kimliğin canlandırılması refleksini doğurması gibi, bölgede bakiye büyük güç Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya ile ilişkilerinin bu bakış açısıyla bir istisna teşkil etmediği ifade edilebilir.⁷⁵

69 Saideman, "Thinking Theoretically about Identity and Foreign Policy", s.174.

70 Ibid., s.184-185.

71 Tsygankov, *Russia's Foreign Policy*, s.122.

72 Hopf, "The Promise of Constructivism", s.195-196.

73 David Rousseau ve A. Maurits van der Veen, "The Emergence of a Shared Identity", *Journal of Conflict Resolution*, Cilt 49, No.5, 2005, s.709.

74 Ibid.

75 Shibley Telhami ve Michael Barnett, "Introduction: Identity and Foreign Policy in the Middle East", Telhami ve Barnett (Der.), *Identity and Foreign Policy in the Middle East*, s.12.

Üçüncü olarak, aktörün kimliğinin, iç ve dış kimliklerinin çıktısı olduğu daha önce vurgulanmıştı. Bu bağlamda, kimlik politikalarında aktörlerin başarısını iki iç kimlik unsurunun belirleyebileceğinden bahsedilebilir: kurumsallaşma ve rejim tipi.⁷⁶ Kurumsallaşması, ulusal kimlikten önce teşekkül etmiş (genellikle Batılı olan) aktörlerin, ulusal kimliği devletin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirme yetisi olduğundan, kimlik politikasında daha az sorunla karşılaşacağı; bu tür aktörlerin ulusal kimlikten önce oluşmuş kurumsal meşruiyetinin olduğu; ancak ulusal kimliği oluştuktan sonra kurumsallaşma sürecine geçmiş aktörlerin kimlik politikasıyla ilgili olarak sorunlarla karşılaştıkları kaydedilmektedir.⁷⁷ Rusya için ikincinin geçerli olduğu varsayıldığında, vatandaşlık verme politikasında Rusya'nın uluslararası tepkilere maruz kalarak sorun yaşadığı bilinmektedir. Rusya'da kurumsallaşma (Batıya kıyasla) geç evrildiğinden, ulusal kimliğin önemli göstergesi olan vatandaşlık vermenin altında da batı anlayışlı *civic* vatandaşlık sunmak olmadığını, büyük güç kimliğiyle Rusya'nın Yakın Çevre'de nüfuz alanını korumaya ve güçlendirmeye çalıştığını ifade etmek gereklidir.

Aktörün kimlik politikaları, rejim şekline göre de değişkenlik gösterecektir.⁷⁸ Liberal demokrasilerin aksine Rusya gibi kimliği otoriterlik ve büyük güç olmakla nitelenen devletlerin, dış kimliklerinde de bunu yansıtmaları beklenir. Otoriter kimlik unsuru, Rusya'nın Yakın Çevre'de vatandaşlık politikalarını, dâhil etme amaçlı 'çek ve tut'u barındıran sık kanun değişiklikleriyle uygulamasından anlaşılacaktır. Bu bağlamda, otoriter aktörlerin dâhil etme/dışlama pratiklerinin sebebinin, "kimlik politikası oyununda, kendi meşruiyetlerine ... tehdit oluşturan rakip aktörlerin varlığı" olduğu değerlendirilmekte; bu nedenle, aktörlerin kendilerine yakın hedef toplulukları kendilerine 'çekme'ye çalışabilecekleri ifade edilmektedir.⁷⁹ Bu savın da, Rusya'nın Batı destekli Gürcistan'a karşı, vatandaşlık verme üzerinden Abhazya ve Güney Osetya'yla ilişkilerinde karşılık bulduğu görülmektedir.

Dördüncü olarak, İnşacılık'ta materyal unsurların düşünsel unsurlarla değerlendirilmesi gerektiği zira düşünsel unsurları dışlayarak materyal unsurlara önem atfetmenin açıklayıcı kapasitesinin müphem olduğundan hareketle; ilgili kolektif kimliklerin oluşumunda bu unsurlara da değinilmesi gerekecektir. Zira vatandaşlık vermek gibi ileri düzey bir kimlik politikası uygulamasının arkasında, materyal güç unsurlarının da bulunduğu açıktır.

Üç aktörün kolektif kimlik algısında; ekonomik faktörlerin etkili olduğu gözlemlenebilir. Rusya ve Gürcistan'ın işsizlik verileri 1998'e kadar benzer oranlarda seyretmiş, 1998'de Rusya mali krizde zayıflamış, 1999-2008 döneminde Rusya'nın işsizlik oranı azalırken (%6.2), Gürcistan'ın işsizlik oranı (%16.5) artmaya devam etmiştir. 1992-2008 döneminde kişi başına gayri safi yurt içi hasıla (satın alma gücü) paritesi paralel ilerlese de, kalitatif olarak Rusya açık ara önde seyretmiş, 2008'de Rusya'nın kişi başı gayri safi yurt içi hasılası 20.136 dolar, Gürcistan'ınki ise 6.163 dolar olarak kaydedilmiştir.⁸⁰ Rusya; rubleyi kullanan Abhazya ve Güney Osetya'nın birinci ticaret ortağıdır.⁸¹

76 Richard Mansbach ve Edward Rhodes, "The National State and Identity Politics: State Institutionalization and 'Markers' of National Identity", *Geopolitics*, Cilt 12, No.3, 2007, s.439.

77 Ibid., s.440.

78 Ibid.

79 Ibid., s.441.

80 Sotiriou, "The Irreversibility of History", s.7-8.

81 Gerrits ve Bader, "Russian Patronage over Abkhazia and South Ossetia" s.300-301.

Diğer materyal güç unsuru ise askeri destektir. 1990'lardaki savaşlardan sonra, bölgeye Rus barışı koruma gücü sevk edilmiştir.⁸² 2018'de Rusya, Güney Osetya ordusunu Rus ordusuna entegre edeceğini açıklamıştır.⁸³ Rusya'nın, Abhazya ve Güney Osetya'da bazı askeri üsleri kullanması,⁸⁴ askeri boyutun kullanılmaya devam edeceği izlenimini vermektedir. Rusya yalnızca maaş, sağlık, eğitim hizmetleri ve yurt dışına seyahat olanağı sunan bir vatandaşlık vermiş fakat anılan materyal faydaları sağlamamış olsaydı, vatandaşlık alma oranı mevcut düzeylerde olmayabilirdi. Mevcut haliyle, materyal unsurlar, kolektif kimliği güçlendirmeye katkı sağlamıştır.

Son olarak, sosyal psikoloji ontolojisinden faydalanan özlemsel (*aspirational*) İnşacılık'ta değerlendirildiği gibi, kimliklerin şekillenmesinin altyapısında bir özlem zihniyetinin olduğu; özlemlerin altında yatan faktörün özsayı olduğu; özlemlerin, olumlu özsaygının korunması ve zarar görmüş özsaygının onarılmasıyla oluştuğu⁸⁵ savları da, incelenen vatandaşlık politikasının İnşacı zeminde yorumlanmasına katkı sunabilecek niteliktedir. Yaklaşımı sunan Clunan, bir kimliğin aktör tarafından kabul görmesinde tarihin şekillendirici olduğunu, tarihi özlemlerin geçmişteki uluslararası statü ve siyasi hedeflerden doğduğunu vurgulamaktadır.⁸⁶ Clunan'a göre, olumlu hatırlanan eski uluslararası statü veya siyasi hedef, yeniden canlandırılma özlemi yaratabilirken, olumsuz hatırlanan uluslararası statü veya siyasi hedefin, tersi etki yaratması söz konusudur.⁸⁷ Ayrıca, uluslararası statü ve siyasi hedefin istikrarsızlık dönemlerinde sorgulanacağı öngörülürse⁸⁸, Rusya'nın eski dönemlerdeki büyük güç kimliğinin (uluslararası statü) ve Yakın Çevre'de kontrol sahibi olma (siyasi hedef) isteğinin, anılan ekollerce olumlu hatırlanması ve büyük güç statüsüne özlem duyulması, vatandaşlık politikasının anlaşılmasına dair ek bir bakış açısı sunmaktadır. Elbette, hangi statünün ve siyasi hedefin, hangi aktörce nasıl algılanacağına değışiklik gösterebileceği teslim edilmelidir.

Sonuç Yerine

Sonuç olarak, araştırma soruları sırasıyla hatırlanacak olursa, Rusya'nın 1991 sonrasında Yakın Çevre'de bazı halklara vatandaşlık vermesinde, kimlik faktörünün rolü öne çıkmakta ve Rusya büyük güç kimliğiyle ve eski kolektif kimliklerden faydalandığı ölçüde kitlesel vatandaşlık dağıtmaktadır. Bu uygulamanın Yakın Çevre'de gerçekleşmesinin ardında, Rus dış politikasında ağırlığı olan devletçi/pragmatist ve medeniyetçi ekollerin; bölgeyi kadim, doğal, vazgeçilmez nüfuz alanı olarak görmesinin olduğu belirtilebilir. Vatandaşlık politikasında, eski bir nüfus politikası olan 'çek ve tut'un etkisi gözlemlenmekte; Rusya eski halklarını yeniden vatandaşlık bağıyla 'çek'meye ve 'tut'maya çalışmaktadır. Eski vatandaşlar, eski politikayla yeniden vatandaş olarak 'üretilmektedir'.

82 "2008 Georgia Russia Conflict Fast Facts", 3 Nisan 2018, CNN, <https://edition.cnn.com/2014/03/13/world/eu/rope/2008-georgia-russia-conflict/index.html> (Erişim Tarihi 23 Mayıs 2018).

83 "Russian Duma Ratifies Merger of South Ossetian Forces with Russian Military", 25 Ocak 2018, OC MEDIA <http://oc-media.org/russian-duma-ratifies-merger-of-south-ossetian-forces-with-russian-military/> (Erişim Tarihi 23 Mayıs 2018).

84 Tracey German, "Securing the South Caucasus: Military Aspects of Russian Policy towards the Region since 2008", *Europe-Asia Studies*, Cilt 64, No.9, 2012, s.1650-1666.

85 Anne L. Clunan, *The Social Construction of Russia's Resurgence: Aspirations, Identity, and Security Interests*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 2009, s.9-10.

86 Ibid., s.38-40

87 Ibid., s.39-40.

88 Ibid.

Rusya'nın büyük güç kimliğinden ve kolektif kimliklerden faydalanarak eski uygulaması 'çek ve tut'u yeniden ürettiğinin, eski ulusötesi kimliği/toplumu yaratmaya çalıştığı, bölgedeki çatışmacı zeminde tek büyük güç kimliğinin kolaylaştırmasıyla politika dayatabildiğinin, kurumsallaşması geç evrilmiş ve otoriter bir aktör olarak kimlik politikalarının küresel düzeyde tepki doğurduğunun, vatandaş 'üretme'de materyal faktörlerden de faydalandığının ve eski büyük güç kimliğine özleminden dolayı bu kimliği yeniden üretmeye yönelik politika izlediğinin; aktör davranışının kaynağının kimlik olduğunu ileri süren İnşacılık zemininde ele alınmasının, literatürde konunun incelenmesinde kayda değer bir bakış açısı sağladığı değerlendirilmektedir.

Bu zemin üzerine, Rusya'nın gelecekte Batı'yla ihtilafı arttığı ölçüde, anılan politikaya daha fazla başvurabileceği öngörülebilir. Rusya, bahse konu bölge halklarını ve topraklarını uluslararası düzeyde meşru kılmak için, işbirliği olan (Batı'yla ihtilafı) aktörleri bu denkleme dâhil edebilir. Suriye'nin 2018'de Abhazya'yı tanınması bunun somut göstergesidir. Diğer taraftan, uygulamanın devam ettirilmesinin Gürcistan'ı batıya daha da yakınlaştırma potansiyeli olmakla beraber, Gürcistan'ın vatandaşlık verilmesini engellemesi olasılığı şimdilik düşük görünmektedir, zira uluslararası hukuk çerçevesinde bir devletin istediği kişilere vatandaşlık vermesini engelleyen bir kural şimdilik bulunmamaktadır. Ayrıca, Rusya'nın soydaşların korunması söylemi üzerinden, bir diğer sorunlu alan olan Baltık ülkelerinde, bu kez Ruslara Rus vatandaşlığı dağıtmaya yönelik şimdiye kadar güce başvurmamasının, bu ülkelerin NATO ve AB üyeliklerinin caydırıcı faktör olmasıyla açıklanması mümkündür. Ancak, son tahlilde, Rus vatandaşlık kanunları sıkça değiştirilebildiğinden, ileride Baltık ülkelerinin de etkilenebileceği politikaların üretilmesi olasılığının her zaman bulunduğu belirtilmelidir.